

Kun viha ottaa vallan

Carolin Emcke: *Vihaa vastaan*. Vastapaino 2017.

Palkittu saksalainen toimittaja ja filosofi Carolin Emcke kuvaa teoksessaan *Vihaa vastaan*, miten vihan ylläpitäminen edellyttää aktiivista ja määrätietoista lietsontaa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Vihan vahvistaminen vaatii kuvittelun voiman tukahduttamista ja yksilöiden kuvaamista karkeiden stereotyyppien tai tyypistettyjen kategorioiden kautta. Vihaa vastaan voi taistella laajentamalla kuvittelun tiloja ja osoittamalla universaalin ”meidän” moninaisuus.

Emcken kuvaama kärjistynyt poliittinen ilmapiiri Saksassa kuulostaa varsin tutulta suomalaiselta yhteiskunnallista keskustelua seuraavalle lukijalle. Teos osoittaa hyvin, miten ylikansallisia vihan ilmentymät ovat Euroopassa.

Emcke käy läpi useita tapauksia, joissa ihmisryhmä pyritään erottamaan ”meidän” puhtaasta yhteisöstämme vihattavana, uhkaavana ja vastenmielisenä. Yksi niistä on tunnettu tapaus vuodelta 2016 Saksan Clausnitzista, missä vihamielinen joukko piiritti turvapaikanhakijoiden bussin ja huusi heille pitkään solvauksia.

Bussissa lapsia ja naisia itki pelosta. ”Mitä kummaa he näkevät? Mitä he näkevät toisin kuin minä?” Emcke pohtii.

Vuotta aiemmin Lahden Henalassa turvapaikanhakijoiden bussia oli vastassa vihamielinen mielenosoittajien joukko. Voisi hyvin kysyä Emcken tapaan, mitä Ku Klux Klan -henkiseen asuun pu-

keutunut mies, joka myöhemmin joutui syytteeseen tapauksesta, näki bussissa.

Tätä vihan voimaa Emcke erittelee teoksessaan. Hän kysyy:

Kuinka se on mahdollista? Nähdä itkevä lapsi, pelästyneet nuoret naiset bussin etupenkillä – ja karjua ”pois”? He katsovat pelkääviä ihmisiä eivätkä näe pelkoa sen enempää kuin ihmisiääkään.

Emcke painottaa, että kysymystä täytyy analysoida toimintana, ei ihmisten ominaisuuksina. Hänen lähestymistapansa on informatiivinen. Siinä tarkastellaan, miten vihaa tuotetaan puheessa toiston avulla aina erityisessä kontekstissaan. Ihmiset eivät ole luonnostaan rasisteja, fasisteja tai fundamentalisteja vaan toistavat tiettyä toimintatapa, joka on tuotettu merkitykselliseksi.

Yhdysvalloissa tuo erityinen konteksti on mustaihoisiin kansalaisiin kohdistuva sarron ja väkivallan pitkä perinne, jota Emcke kuvaa Eric Garnerin tapauksen kautta. Garner menehtyi vuonna 2014 poliisiväkivallan seurauksena samaan tapaan kuin lukemattomat muut mustaihoiset yhdysvaltalaiset. Tämänkin tapauksen kohdalla Emcke pohtii, mitä kummaa poliisit näkevät rauhallisesti käyttäytyvässä Garnerissa.

Garner ei ollut syyllistynyt rikokseen ja ehti sanoa poliiseille juuri ennen kuristamista: ”Se loppuu nyt.” Emcke näkee tuossa ytimessä vaatimuksessa totuudenpuhujan vastalauseen pitkään jatkunutta sortoa ja epäoikeudenmukaisuutta vastaan. Lauseessa kiteytyy vuosikymmeniä jatkunut perinne, joka on vaiettu ja arkipäiväisenä käytäntönä saanut jatkaa pitkään ilman, että siihen on uskottavalla tavalla puututtu.

Emcken mukaan tarvitsemme yhteiskunnassa totuudenpuhujia, jotka nousevat vastarintaan silloin, kun vihaa aletaan kohdistaa joltain ihmisryhmää vastaan. Sen sijaan näemme liian usein hiljaista sivusta seuraamista sekä viattomalta vaikuttavaa ”huolestumista”.

Emcken kirjoittaa siitä, miten ”huolestuneen kansalaisen” käsitteestä on tullut kilpi, joka voi peittää piilevää muukalaisvihaa ja suojata kritiikiltä. Hän toteaa:

Huoli on nykyään kokenut hämmästyttävän arvonnousun. Kaunopuheisesti uskotellaan, että huoli ilmentää oikeutettua harmia, tunnetilaa, joka on otettava poliittisesti vakavasti ja jota ei sovi missään tapauksessa arvostella.

Vihan kohteet ja yhteisöön kuulumisen kriteerit ovat lopulta sattumanvaraisia. Emcke kuvaa tätä tarinalla *Vanhan Testamentin* Tuomarien kirjasta, jossa sanan ”šibbolet” oikein ääntäminen määräsi, tapettiinko ihminen vai ei.

Yhteiskunnissamme tuotetaan edelleen sattumanvaraisia ”šibbolet”-kriteerejä ihonväristä, uskonnosta tai seksuaalisesta suuntautumisesta määräämään, kuka saa kuulua joukkoon ja kuka ei. Homogeenisen, luonnollisen ja puhtaan määritelmällä erotetaan edelleen tänä päivänä yhdet toisista.

Toiset voidaan esittää joko hirviömäisinä tai näkymättöminä. Clausnitzissa turvapaikanhakijajoukosta tuotettiin hirviömäinen uhka, jota edes sen silminnähtävä pelko ei häivyttänyt. Joukkoa ei ohitettu näkymättömänä vaan kohdattiin uhkana, joka pitää torjua väkivaltaisesti.

Samaan aikaan bussissa istuvat ihmiset ohitettiin yksilöinä. Emcke kirjoittaa:

Heitä ei nähdä universaaliin meihin kuuluvina. Heitä ei tunnusteta inhimillisiksi olentoiksi, joilla kullakin on oma historiansa ja omat erityiset kokemuksensa ja ominaisuutensa.

Toiseksi määrätty pakotetaan liikkumaan hirviömäisen ja näkymättömän välitilassa.

Tämä välitilan kokemus jaetaan eri puolilla Eurooppaa. Vihaa tuottavat kielikuvat, stereotyyppit ja kategoriat ovat hämmästyttävän samankaltaisia eri maissa, vaikka paikalliset olosuhteet vaihtelevat.

Vihaa vastaan taistelu vaatii vaihtoehtoisia tarinoita ja julki-

sen mielikuvituksen laajentamista. Ihmisten erottaminen toisistaan edistää kuvittelun kaventumista, kohtaaminen kun mahdollistaa yksilöiden näkemisen samaan aikaan erityislaatuisina ja osana universaalia ”meitä”.

Emcken teos on kipeän ajan-kohtainen tämän päivän Euroopassa, missä ihmisten välille on tuotettu vihamielisiä kuiluja. Monet vähemmistöt joutuvat elämään hirviömäisen ja näkymättömän välitilassa, joka tarjoaa rehevän kasvualustan vihalle.

JOHANNA VUORELMA

Kirjoittaja on yliopistonlehtori Helsingin yliopiston Eurooppa-tutkimuksen keskuksessa. Vuorelma toimii Politiikasta.fi-verkkolehden päätoimittajana.